

Александар М. НОВАКОВИЋ*

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департаман за србистику

Никола М. ТАТАР**

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Центар за стране језике

РАЗВРСТАВАЈУЋИ ТЕСТОВИ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ***

Айсџиракџи: Предмет овога рада односи се на испитивање теоријских захтева и могућих практичних решења у развоју онлајн разврставајућих тестова за учење српског језика као страног. Разврставајући тестови се у настави страног језика користе за процену нивоа познавања језика који се учи са циљем формирања хомогених група и који, притом, не морају нужно бити стандардизовани. Развој савремених информационо-комуникационих технологија поставио је нове изазове пред недовољно развијену наставу српског језика као страног. Међу свим тим изазовима посебно се истиче развој онлајн тестова за одређивање нивоа познавања српског језика. Сходно томе, главни циљ јесте креирање електронског интерактивног теста под називом *Test Your Serbian*, који у првој фази тестирања показује високу тачност у одређивању нивоа познавања српског језика (као страног).

Кључне речи: онлајн тестови, настава српског као страног језика, разврставајући тестови.

1. УВОД

Тестови у облику у коме их ми познајемо данас неизоставни су део наставе страног језика. Представљају инструмент за утврђивање и анализу знања, умећа и способности. Њима се утврђује и процењује напредак полазника.

* Мастер филолог, aleksandar.novakovic@filfak.ni.ac.rs

** Мастер филолог, nikola.tatar@filfak.ni.ac.rs

*** Рад је написан у оквиру интерног пројекта Филозофског факултета у Нишу *Српски језик некад и сад: лингвистичка исцртавања*, чији је руководилац проф. др Марина Јањић.

У складу са функцијом и наменом тестова, временом када се спроводе или циљем, тестови се различито класификују, при чему се уочава да поједине врсте тестова не припадају само једној класификационој групи. Међу њима посебно се издвајају тзв. *улазни* или *иницијални* (енг. *placement tests*) тестови, којима се утврђује ниво познавања језика. Како се ова врста тестова спроводи пре језичког курса са циљем разврставања ученика у хомогене групе, сваки покушај да се ставе у оквир унапред је осуђен на неуспех. По природи ствари, ова врста тестова спада и у групу стандардизованих тестова. Проблем који се јавља у настави српског као страног јесте да не постоји стандардизовани тест за процену нивоа познавања српског као страног језика. Зато се наведени термин може користити само условно.

Са друге стране, тестови се обично уско везују за писмену проверу, при чему се очекује физичко присуство ученика и наставника у исто време и на истом месту. Међутим, развој савремених информационо-комуникационих технологија¹ утицао је да се у настави страних језика појаве онлајн тестови за проверу нивоа знања. Тако кандидати који би желели да пронађу прави курс за себе једноставно и брзо могу проверити језичка знања. Ипак, пред наставу српског језика поставља се још један нови методолошки изазов: развој онлајн тестова за проверу нивоа познавања српског као страног језика. За разлику од енглеског језика (као страног), пред почетак наставе српског језика као страног постоје свега два онлајн (разврставајућа) теста: први, који је саставни део електронског интерактивног уџбеника за мобилне телефоне (*Speak Serbian*) и, други, Академије *Оксфорд*, који се користи у промотивне сврхе.

Стога се предмет истраживања односи на испитивање теоријских захтева и могућих практичних решења у развоју онлајн разврставајућих тестова² за учење српског језика као страног. Циљ рада јесте креирање онлајн теста који би користили сви они који планирају да уче српски језик или нису сигурни који курс српског језика би требало да похађају. На основу дефинисаног предмета и циља истраживања у раду су постављени следећи истраживачки задаци:

1. анализирати постојећи онлајн тест за учење енглеског језика као страног ради добијања смерница за креирање сличних тестова у настави српског као страног језика,

2. развити онлајн тест за утврђивање нивоа познавања српског језика као страног,

3. проверити његову функционалност у пракси.

1 „Интернет привлачи кориснике различитих интересовања, захваљујући богатству садржаја и широком распону услуга и веб-сајтова које нуди – од забавних, спортских и културних, па све до едукативних и информативних садржаја“ (Жулић, Савковић 2019: 130).

2 О овој врсти тестова у настави страних језика писао је Фулпер (1999: 289) крајем прошлога века, истичући потребу компјутеризације тестова за процену нивоа познавања језика.

У раду су коришћене метода теоријске анализе и метода моделовања. Рад је подељен на пет поглавља. Након уводних напомена, објашњено је значење термина *улазни џесџ* са посебним освртом на потребу изражавања адекватнијег термина за означавање ове врсте тестова – разврставајући тест. У трећем поглављу анализиран је најпознатији онлајн тест за процену знања енглеског језика, а у четвртом је представљен модел развијеног онлајн теста за процену нивоа познавања српског језика (као страног). У петом поглављу су изнети најважнији закључци.

2. ТЕСТОВИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Тестови представљају корисна средства која утичу на доношење важних одлука у настави страног језика (Шоами 1993: 4). Тестови се, услед своје специфичне природе, најчешће везују за напредовање у школи и рад истраживача. Очекује се да буду: ваљани, поуздани, објективни, осетљиви, проверени/баждарени, практични, економични (Јанковић 2016: 60). За Брауна (2004: 29) тест представља најужи појам на релацији: настава – оцењивање – тест. Тестирање се у настави страних језика предузима са циљем утврђивања нивоа познавања језика или објективну проверу успешности рада како наставника, тако и ученика. Из тог разлога Шоами (1993: 5-8) даје одговор на три истраживачка питања: *Који је дујорочни ефекаџ џесџова? На који начин се џесџови одражавају на наставну џраксу? Како џесџови уџичу на џонашање ученика?* Ауторка сматра да тестови предодређују активности наставника: пре теста су активности усмерене на припрему ученика за тест, а након спроведеног теста нема посебних активности које су ка њему усмерене. Ученици из корена мењају своје понашање пре теста, јер пажљивије прате наставу, обраћајући посебну пажњу на садржаје. Зато тестове види као средства за постизање успеха у настави. Бредшо (1990: 13) је, говорећи о тестовима за утврђивање знања, проучавао реакције студената на њихове садржаје и дошао до закључка да студенти који су остварили ниже резултата имају негативнији став према тестовима у односу на оне који су постигли боље резултате.

Тестови у настави језика разликују се према намени, функцијама и карактеристикама. Од аутора до аутора проналазе се другачије класификације тестова, при чему се уочава немогућност повлачења границе између појединих врста тестова услед њихове специфичне природе, о чему пише Та-лијанте (2009: 56-57). Албер и Болтон (1995: 60-61) издавају следеће типове тестова: *квалификациони исџиџ, Ц-џесџ, дијајностички џесџ* (утврђује слабости и кризна поља у одређеним језичким областима; спроводи се пре и током самог процеса учења и на основу добијених резултата наставник стиче увид у проблематичне језичке структуре), *џесџ евалуације најредовања, сџандардизовани џесџови језичких веџиџина, нормативно оцењивање,*

оцењивање према критеријумима, конципирано према критеријуму оцењивања. Слично њима, Алдерсон и сар. (1995) пишу о *тестовима за процену стручности*, *тестовима за одређивање нивоа познавања језика*, *тестовима за утврђивање доспелости у учењу језика*, *дијагностичким тестовима*, али и о *тестовима за проверу напредовања у учењу*. У Заједничком европском оквиру за живе језике наводи се постојање *теста за проверу нивоа доспелости* (енг. *achievement test*), под којим се подразумева оцењивање постигнутог нивоа знања у односу на одређени, специфични циљ (ЗЕО 2013). На српском говорном подручју Ксенија Кончаревић (Кончаревић 2004: 328) тестове класификује према циљу тестирања и према времену извођења провера. Према циљу тестирања класификује их на следећи начин: *тест знања* (достигнућа, постигнућа, нивоа; заснива се на градиву које је обрађено током једне школске године или курса), *тест опшће језичке знања* (заснива се на грађи коју би ученик требало да зна ради обављања будућих послова), *класификациони тест* (доприноси формирању хомогених група, а самим тим и бољем планирању наставе; може бити и варијанта теста достигнућа), *дијагностички тест* (служи се да се открију пропусти и тешкоће ученика у појединим областима, како би се планирала корективна настава), *тест језичке способности* (прогностички тест; у смислу способности за учење језика, која ће се реализовати у будућности). Према времену извођења провера издваја *иницијалне*, *финалне*, *ејтајне* и *текуће тестове*. Са друге стране, у литератури се наводи и постојање *стандардизованих* и *нестандардизованих тестова* (Јанковић 2006: 60).

Међу свим побројаним врстама тестова посебно место заузимају такозвани *улазни тестови*. Због своје специфичне природе, они се отимају било каквој класификацији. Намењени су процени нивоа познавања језика који се учи, а њихова функција је да помогну разврставању кандидата према развијеним вештинама у коришћењу језика. Обично се користе пре почетка језичког курса, чиме се апострофира његова функција - формирање група према језичким способностима. Ксенија Кончаревић их одређује и као *иницијалне тестове* (Кончаревић 2004). Одређивање нивоа познавања језика подједнако је битно и за ученика и за наставника. Ученик ће имати највише користи од наставе уколико може пратити садржаје, а наставник неће имати проблема да свој рад на часу ефикасно организује.³

Због својих карактеристика, тест може представљати подврсту дијагностичких тестова, тестова знања или класификационих тестова. Аутори наводе најчешће постављана питања у вези са овом врстом тестова: *Да ли је ова врска тестова поуздана?* и *Колико прецизно утврђују ниво познавања језика кандидатима*

3 Аутори ће у овом раду за означавање улазних, односно иницијалних тестова у настави страног језика користити термин *разврставајући*, с обзиром на чињеницу да наставници који предају српски језик као страни не могу доћи до стандардизованих тестова који се у званичној литератури означавају као улазни или иницијални.

који је *подринути испитивање*? У англоамеричкој литератури се за ову врсту тестова користе два термина: *entrance exam* и *placement test*. Тако Вол и сар. (1994: 321) их представљају као најкоришћенију врсту тестова у настави страног језика, која није дизајнирана од стране појединаца. Пол и Глин (1988: 80) сматрају да је у питању традиционална врста тестова која се користи само за процену нивоа познавања лексике једног језика⁴, а не и других јединица језичког система. Браун (2005: 9) разликује *испитове за процену стручности* (енг. *proficiency tests*) и *испитове за одређивање нивоа познавања језика* (енг. *placement tests*). Према његовим речима први се користе за поређење група студената или институција, док се други користе за одређивање нивоа познавања језика и то увек на почетку курса. Аутор истиче да ова врста тестова садржи већи број разноврсних питања за процену познавања језика на више нивоа, као и да је у питању врста тестова која је нормирана/стандардизована.

Основне карактеристике улазног теста су стандардизованост и општост. Зато се овај термин не може користити у настави српског језика као страног, јер не постоји стандардизовани тест који се са овом функцијом употребљава у настави. Сходно томе, уместо термина *улазни испит*, коме се може замерити и недостатак дескриптивности, аутори овога рада препоручују термин *разврставајући испитови*, којима се на прави начин описује њихова функција (разврставање кандидата у хомогене групе, тј. разврставање кандидата према знању језика који се учи), при чему ова врста тестова не мора бити нужно стандардизована.

3. ОНЛАЈН ТЕСТ УНИВЕРЗИТЕТА У КЕМБРИДЖУ

Онлајн тестови за проверу нивоа познавања језика представљају овековни изазов у настави страних језика. Постају актуелни са развојем савремених информационо-комуникационих технологија и онлајн курсева за учење језика. Најчешће се користе ради одређивања нивоа познавања језика, проверу напредовања у учењу, односно ради провере успешности у савладавању курсева. С обзиром на статус *lingua franca*, у настави енглеског језика постоји више онлајн тестова који се могу користити у ове сврхе. Тренутно најпопуларнији јесу: 1) онлајн тест Универзитета у Кембриџу; 2) тест организације *British Council*, и 3) *ILS* тест енглеског језика, до којих се долази једноставном претрагом уз помоћ кључних речи „*Test Your English*“. У овом поглављу предмет анализе је тест Универзитета у Кембриџу, најрепрезентативнији и најпознатији пример онлајн теста за утврђивање нивоа познавања језика (Каминг 2007: 473).

4 „Језик се, као што знамо, свакодневно мења. Промене захватају све његове нивое, а бројна истраживања су потврдила да је лексички ниво најосетљивији језички план који први подлеже променама“ (Михајловић 2019: 86).

На Универзитету у Кембриџу, добро познатој и признатој установи за подучавање енглеског језика, разликују две врсте тестова: прву врсту представљају званични стандардизовани тестови за проверу познавања енглеског језика, који подразумевају тестирање све четири језичке компетенције, док другу групу чине онлајн тестови, који се заснивају на анализи две језичке вештине и познавање граматике и лексике енглеског језика. Сви тестови осмишљени су са циљем да се „помогне милионима људи да науче енглески и покажу своје знање у свету“. Поред тестова, Универзитет у Кембриџу обезбеђује литературу у штампаном, али и електронском облику. Веб-сајт овог универзитета⁵ садржи велики број бесплатних онлајн курсева за учење енглеског језика. Међутим, да би се наведеним курсевима приступило и ради избора најадекватнијег садржаја у складу са нивоом познавања језика, Универзитет у Кембриџу понудио је четири врсте теста: *ојшїиїи їесїї* (енг. *General English*), *їесїї* за школу (енг. *For Schools*), *їесїї* за проверу знања из обласїи їословної енїлескої језика (енг. *Business English*) и *їесїї* за млађе ученике (енг. *Young Learners*). Посебно је користан *ојшїиїи їесїї* уз помоћ кога се може одредити ниво познавања општег енглеског језика. Интересантно је да са Универзитета у Кембриџу посебно наглашавају да онлајн тест није прави кембрички тест познавања енглеског језика, те да се „резултати овог теста не могу користити као званични доказ познавања језика“. За разлику од онлајн тестова, за другу врсту тестова, која се реализује у директном тестирању, тврде да су признати широм света.

Онлајн тестови⁶ могу се решавати помоћу рачунара или мобилног телефона. Почивају на темељима програмиране наставе, при чему је њихов основни задатак идентификовање нивоа познавања енглеског језика. Визуелно су прилагођени просечном кориснику рачунара и мобилних телефона у XXI веку. Посебан квалитет овог теста је у његовом дидактичко-методичком обликовању, који чине радни налози („Провери који исїиїї из енїлескої језика је најбољи за їебе! Пробај наш брзи, бесїлаїан онлајн їесїї. / За даїиа їиїиїања изабери најїрихвайїїивиїи їонуђени одїовор како би завршио реченицу.“), трака за проверу напредовања у решавању задатака, као и повратна информација о тачности датих одговора и нивоу познавања енглеског језика. Тест функционише по принципу избора понуђеног одговора који се најбоље уклапа у дату контекст.

Садржину теста чини 25 задатака, осмишљених уз помоћ две форма питања: 1) избора најприхватљивијег одговора на постављено питање, односно 2) избора речи која се најбоље уклапа у дату реченицу. Интересантно је

5 Веб-сајт Универзитета у Кембриџу доступан је на адреси: www.cambridge.org/us/cambridgeenglish.

6 Тест је доступан на адреси: <https://www.cambridgeenglish.org/test-your-english/>.

да се у тесту на тај начин проверава вештина читања (и разумевања прочитаног), граматичка знања и познавање лексике енглеског језика. Сва питања усклађена су са захтевима постављеним у *Заједничком европском референтном оквиру за живе језике* и подељена према описима шестостепене скале познавања језика (нивои: A1, A2, B1, B2, C1 и C2). Наравно, није означено експлицитно које питање одговара ком нивоу познавања језика. Захваљујући постојању два онлајн алата развијена на Универзитету у Кембриџу, аутори овог теста идентификовали су којим нивоима одговарају постављена питања у поменутом тесту. Наиме, алати⁷ *English Grammar Profile* и *English Vocabulary Profile* омогућавају утврђивање нивоа ком одређене граматичке категорије и речи припадају. Простим уписивањем жељеног граматичког термина или лексичког појма (из анализираног теста), алат даје објашњења у којим се све контекстима жељени термини или појмови користе и ком су нивоу познавања језика својствени.

English Grammar Profile Online

Search... Level A1 A2 B1 B2 C1 C2

SuperCategory: SubCategory:

AND / OR: SuperCategory: SubCategory:

Results 1 - 20 of 1222 Sort by: SuperCategory Ascending 20

SuperCategory	SubCategory	Level	Can-do statement	Example	Details
ADJECTIVES	combining	A1	FORM: COMBINING TWO ADJECTIVES WITH 'AND' Can use 'and' to join a limited range of common adjectives.	Example	Details

Графички приказ 1. Кориснички интјерфејс алатиа *English Grammar Profile*

На тај начин је утврђено да од 25 постављених питања у тесту 2 одговарају нивоу A1, 7 нивоу A2, 6 нивоу B1, 5 нивоу B2, 2 нивоу C1, односно 3 нивоу C2 (в. следећу табелу).

Табела 1. Процјентуална засјтујљеност јипињања свакој нивоа јознавања енглеској језика у онлајн испису Универзитјетја у Кембриџу

A1	A2	B1	B2	C1	C2
2	7	6	5	2	3
8%	28%	24%	20%	8%	12%

⁷ Алати су доступни на следећим веб-адресама: <http://www.englishprofile.org/english-grammar-profile/egp-online>, односно <http://www.englishprofile.org/wordlists/evp>.

У вези са претходно реченим, посебно се поставља питање на који начин је тест „(ис)програмиран“ да (прецизно) одреди ниво познавања (енглеског) језика. Како почива на програмираној настави, повратна информација о нивоу познавања енглеског језика добија се након попуњавања свих постављених питања. Слично званичним тестовима Универзитета у Кембриџу, ниво познавања језика утврђује се према посебно развијеној скали овог универзитета (в. графички приказ 2). Међутим, може се уочити да онлајн тест није поуздан, што су и са Универзитета у Кембриџу експлицитно потврдили: „Сви резултати и показани нивои (у овом тесту) су приближни.“ Аутори су утврдили да се ниво познавања језика у тесту утврђује на основу укупног броја тачних одговора, а не на основу тачности одговора на питања из одређених група (А1, А2, Б1, Б2, Ц1, Ц2), што са собом носи одређене последице у виду непрецизности приликом одређивања нивоа познавања језика. Тако се може десити да ако кандидат не уради ниједно питање са А нивоа, а све тачно са Б и Ц нивоа, програм покаже Б1 ниво познавања енглеског језика. На основу тога, закључује се да постоји унапред дата скала која функционише на следећи начин: ако кандидат тачно реши 10 питања, покажи А2 ниво познавања језика; ако кандидат тачно уради 15 питања, покажи Б1 ниво познавања језика, итд. Такав начин одређивања нивоа природно носи и последице у виду непрецизности (и смањене функционалности). Ипак, добра страна дидактичко-методичког обликовања анализираних онлајн теста уочљива је у постојању (других) вишеструко корисних повратних информација: *захвалности на успешно попуњеном тесту, могућности прегледа тачних и нетачних одговора, њојашњења значења достигнутог нивоа, као и смерница за даље учење језика* (на пример, пријава на одређени акредитовани курс).

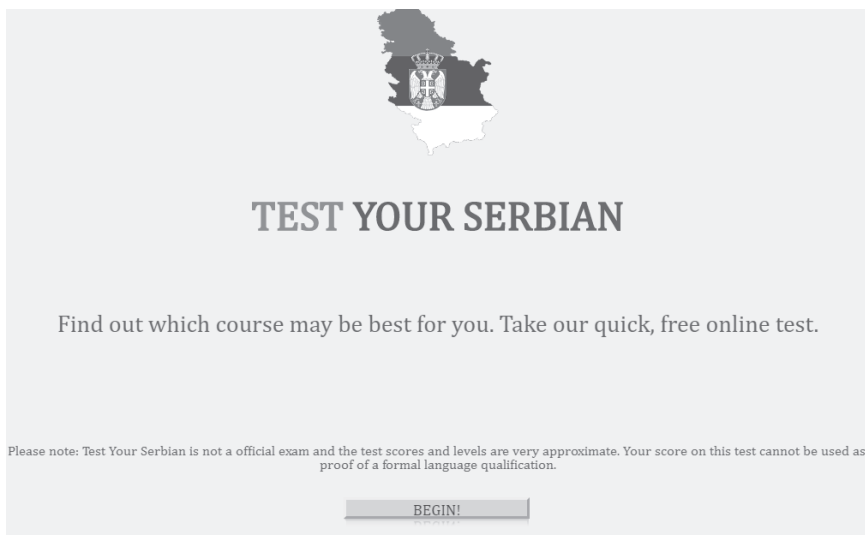
Анализа онлајн теста Универзитета у Кембриџу требало би да приближи научној и стручној јавности на који начин функционише ова врста тестова, као и да помогне у идентификовању његових позитивних и негативних страна са циљем пружања корисних смерница за даљи развој ове врсте тестова. Стога је у наредном поглављу изложено практично решење за повећање прецизности у одређивању нивоа познавања језика овом врстом тестова, али овога пута на примеру онлајн теста у настави српског језика као страног.

4. ОНЛАЈН ТЕСТ ЗА УТВРЂИВАЊЕ НИВОА ПОЗНАВАЊА СРПСКОГ ЈЕЗИКА (КАО СТРАНОГ)

„Друштвено-историјске прилика у последњих двадесетак година довеле су до стварања услова за развој наставе српског језика као страног. Како се број странаца заинтересованих за учење српског језика повећавао,

истом динамиком оснивали су се центри при филолошким факултетима у Београду, Новом Саду, Крагујевцу и Нишу, при чему се све већа пажња посвећује теоријско-методолошким и практичним питањима наставе српског језика као страног“ (Новаковић, 2018: 323-324). Развој савремених информационо-комуникационих технологија поставио је пред наставу српског језика као страног нови изазов – развој електронских интерактивних тестова за утврђивање нивоа познавања језика. Како је у претходном поглављу речено, у настави српског језика као страног тренутно су доступна само два онлајн разврставајућа теста – први, тест (енг. *placement test*) академије „Оксфорд“ и, други, тест у електронском интерактивном уџбенику *Serbian for Beginners*. С обзиром на то да животне околности и потреба брзог доношења одлука захтевају постојање ове врсте тестова, аутори рада су осмислили и програмирали нови, и како испитивања показују, прецизнији тест за утврђивање нивоа познавања српског језика, дајући му једноставан назив *Test Your Serbian*. Тест је отвореног типа, тако да му се може приступити из било ког дела света⁸. При изради теста коришћено је упутство за развој тестова и оцењивање које је донео Савет Европе и у коме се прописују три фазе у спровођењу ове активности: 1. доношење одлуке да се тест направи (у складу са потребама институције); 2. дизајнирање теста које у себи укључује планирање, израду дизајна, прелиминарне пробе и информисање заинтересованих лица, и 3. провера валидности теста (УПТО 2011: 20).

Слика 1. Почетна страна креирана разврставајућег испита

8 Тест је доступан на следећој веб-адреси: https://resources.filfak.ni.ac.rs/media/test_your_serbian/.

Одликује га једноставан кориснички дизајн, који се састоји из пет хоризонтално оријентисаних садржајних блокова: заглавља, инструкционалног сегмента, задатка, траке за праћење напредовања у решавању теста и навигационих елемената. Визуелно је прилагођен просечном кориснику рачунара и мобилних телефона. Захваљујући пажљивом програмирању, тест се може решавати на свим мобилним уређајима: од мобилних телефона, преко таблета до рачунара, независно од врсте оперативног система који уређаји користе. За обликовање корисничког интерфејса коришћени су паралелно ћирилица и латиница, односно српски и енглески језик, док су повратне информације (енг. *feedback*) искључиво писане латиницом и на енглеском језику⁹. Навигациони елементи омогућавају кретање кроз садржаје.

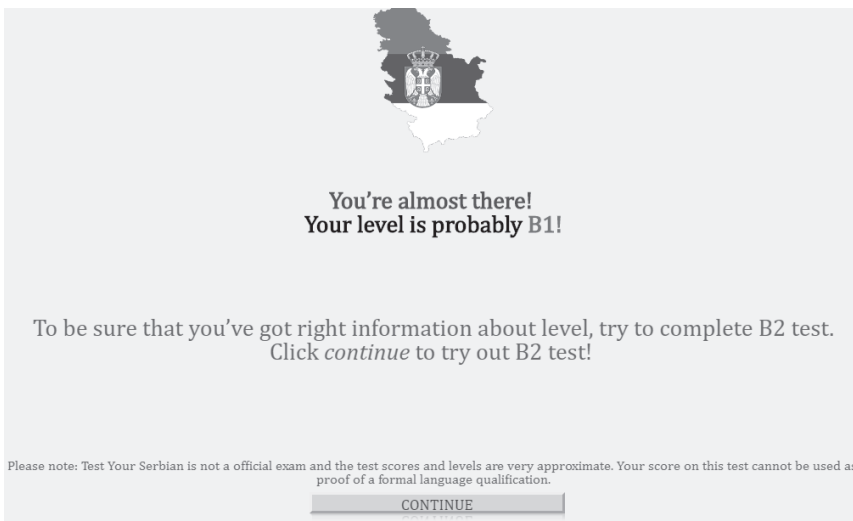
Сва питања, радни налози и задаци подељени су у шест нивоа (А1, А2; Б1, Б2; Ц1, Ц2) према упутствима датим у Заједничком европском оквиру. Иако је уведен 2001. године, постао је прекретница захваљујући чињеници да се може прилагодити и користити у различитим језицима света. Аутори су приликом осмишљавања питања, налога и задатака користили и велики број тестова који су странци решавали на завршетку курсева који су одржавани током вишегодишњег постојања Центра за српски језик као страни и нематерњи на Филозофском факултету у Нишу. Ови тестови посебно су били значајни приликом одређивања могућих одговора кандидата. Наиме, аутори су настојали да питањима и понуђеним одговорима детаљно испитају две језичке вештине кандидата: читање и разумевање прочитаног и познавање културе српскога народа¹⁰, као и поседовање граматичких и лексичких знања, при чему су испитивани сви граматички нивои – фонетика (са фонологијом), морфологија и синтакса. Као и у претходно анализираним тестовима, и у овом тесту коришћени су следећи типови задатака: допуна реченице избором једног од четири понуђена одговора, спајање речи из двеју колона, превод са енглеског на српски језик и елиминација речи која не припада датом низу. Према речима странаца који су похађали курсеве српског језика у Центру током фазе тестирања анализираног разврставајућег теста, питањима, радним налозима и задацима проверавају се слабе тачке кандидата у учењу језика.

Посебан квалитет овог разврставајућег теста је у његовом дидактичко-методичком обликовању. За разлику од анализираних тестова за проверу знања енглеског језика, у којима се ниво одређивао на основу укупног броја тачних одговора (без обзира на тежину питања), у овом разврставајућем тесту коришћени су сложени алгоритми, базирани на постулатима линеарних

9 „Образовање је сфера у којој је глобални језик о коме говоримо најзаступљенији, зато што је енглески у ствари медијум или посредник функционисања светског знања, посебно у области науке и технологије“ (Зечевић 2013: 15).

10 Познавање културе (српскога) народа аутори подразумевају под петом језичком вештином.

и комбинованих модела програмиране наставе. Захваљујући томе, сценарио да кандидат не уради ниједно питање са А нивоа, а да му програм одреди средњи (Б) ниво познавања језика није апсолутно могућ. Наиме, овај тест је подељен (према садржајима) на шест етапа (А1, А2, Б1, Б2, Ц1, Ц2), при чему се кандидат, у складу са процентуалном тачношћу својих одговора, линеарно креће кроз нивое. На сваком од шест датих нивоа кандидат решава по десет задатака (условно, укупно 60 у читавом тесту). Процентуална тачност одређује се уз помоћ алгоритама, при чему су аутори унапред задали границе за савладавање одређеног нивоа. Тако се за постизање жељеног нивоа од кандидата очекује да да 80% тачних одговора. Кандидат који задовољи задати критеријум аутоматски прелази на израду теста за следећи ниво познавања језика. У ту сврху коришћен је следећи алгоритам: `if СрQuizInfoPointScored is greater or equal to 80% > Continue to Next Level`. Међутим, како би повећали прецизност овог онлајн теста, аутори су нивоима А2, Б1, Б2, Ц1 додали алгоритам који омогућава кандидату да уколико оствари учинак између 60% и 80%, покуша да уради тест за следећи ниво познавања српског језика. На пример, ако би кандидат радећи тест за ниво А2 постигао ниво тачности одговора између 60% и 80%, софтвер би му омогућио да покуша израду теста за Б1 ниво, с тим што се овога пута граница за полагање Б1 теста са 60% помера на 80% тачних одговора.

Слика 2. Повратна информација након њоловичног успеха у решавању испита

У случају да кандидат положи Б1 тест, повратна информација одређује његов ниво познавања језика као Б1 (без могућности израде Б2 теста), са препоруком да обрати пажњу на садржаје са А2 нивоа. Међутим, ако кандидат не буде имао 80% тачних одговора, програм процењује познавање српског језика на нивоу А2. Ипак, на нивоима А1 и Ц2 очекује се да кандидати пређу границу

тачности од 80%, јер је реч о базичном, односно најнапреднијем нивоу познавања језика, те половишно познавање градива на овим нивоима није дозвољено.

				C		L		C		L		
				80≤	B2	60<80	B2(<80)/C1(80≤)	<60	B2	60<80	C1(<80)/C2(80≤)	<80
L	C	L	80≤	B1	60<80	B1(<80)/B2(80≤)	<60	B1	60<80	B2(<80)/C1(80≤)	<60	B2
A1	80≤	A2	60<80	A2(<80)/B1(80≤)	<60	A1	<60	A2	60<80	A2(<80)/B1(80≤)	<60	A1

Графички приказ X. Начин функционисања алгоритама у иџестју

Поред сложених алгоритама коришћених у развоју овог разврставајућег теста, као важан квалитет појављују се трака за праћење напредовања у решавању задатака и савладавању нивоа, као и јасне повратне информације. У вези са тим, кандидати који не положи тест, имају могућност да погледају још једном свој тест и виде које су грешке учинили. Такође, повратне информације недвосмислено упућују кандидата на садржаје које би требало изучавати. Иако аутори теста наглашавају да су резултати приближни, спроведене провере овог начина тестирања показале су високу прецизност теста.

У фази прелиминарног/пилот тестирања његове поузданости аутори су тест проследили полазницима (страним студентима) који су похађали курсеве српског језика у протекле три године на Филозофском факултету у Нишу и који су их успешно окончали. Током трајања курсева полазници су савладавали садржаје предвиђене програмима Центра за српски као страни и нематерњи језик на почетном, средњем и напредном нивоу. Том приликом коришћена су три уџбеника: *Реч њо реч* (почетни ниво, Институт за стране језике), *Више од речи* (средњи ниво, Институт за стране језике), односно *Сујер српски* (високи ниво, Азбукум). У недостатку већег броја студената чији је ниво познавања српског језика познат ауторима, у истраживању је учествовало укупно 28 студената из Шпаније, Русије, Сједињених Америчких Држава, Литваније, Француске, Јапана и Јужне Кореје. Од укупног броја њих 17 положило је тест за А1, 4 за А2, 2 за Б1, 2 за Б2, 1 за Ц1 и 2 за Ц2. Кандидати су решавали тест након чега су имејлом послали свој тестом одређени ниво. Анализа резултата укључивала је поређење нивоа које су послали са оним који су успешно завршили, показујући да је онлајн тест са стопроцентном тачношћу одредио ниво познавања српског језика као страног кандидатима који су учествовали у истраживању.

5. ЗАКЉУЧАК

Са развојем информационо-комуникационих технологија програмирана настава добија на значају. Свакодневно се говори о методолошким питањима наставе страних језика који проистичу из потребе њене модернизације

и усавршавања, како би на прави начин одговорила захтевима који се пред њу постављају у XXI веку. Тако се апострофира значај електронских интерактивних уџбеника, онлајн курсева за учење језика и потреба коришћења веб-алата. У вези са тим, често се говори и о развоју и о коришћењу електронских интерактивних тестова, међу којима посебан значај имају тзв. *улазни или разврставајући њесџови*, намењени утврђивању нивоа познавања језика пре доношења одлуке о курсу језика који ће се похађати. Наравно, с обзиром на статус *lingua franca*, у настави енглеског језика као страног појављује се највећи број ове врсте тестова. Аутори овога рада посебно издвајају онлајн тест Универзитета у Кембриџу, као репрезентативан пример. Међутим, анализа теста је показала одређене пропусте у његовом програмирању, који за собом повлаче непрецизност у одређивању нивоа познавања енглеског језика. Наиме, реч је о одређивању нивоа познавања језика на основу укупног броја тачних одговора, а не на основу успешности у давању одговора на питања са различитих нивоа. Тако је утврђено да кандидат не мора урадити ниједно питање са А нивоа, а да му програм покаже Б ниво познавања језика.

Како би помогли развој наставе српског као страног језика, аутори су, на основу добијених смерница из анализе поменутог онлајн теста, осмислили и развили онлајн тест једноставног назива *Test Your Serbian*, намењеног дијагностификовању нивоа познавања српског језика. Развој ове врсте теста подразумевао је вишефазно поступање аутора: од његовог осмишљавања, преко програмирања до тестирања. За разлику од разврставајућег теста Универзитета у Кембриџу, креирани онлајн тест користи комбиновани систем за одређивање успешности у савладавању садржаја, омогућавајући потпуну интеракцију између рачунара/мобилног телефона и кандидата који је подвргнут тестирању. Резултати су показали да тест са високом прецизношћу показује ниво познавања српског језика. Такође, аутори су свесни чињенице да у настави српског као страног језика не постоји стандардизовани тест ове врсте, те предлажу да се уместо термина *улазни њесџови* или *иницијални њесџови* користи термин *разврставајући њесџови*, чиме се директно упућује на њихову основну функцију – разврставање кандидата према језичким способностима (и достигнућима).

ЛИТЕРАТУРА

- Алдерсон и сар. 1995: Charles Alderson, Caroline Clapham, Dianne Wall. *Language test construction and evaluation*. Cambridge University Press.
- Браун 2005: James Dean Brown. *Testing in language programs*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Бредшо 1990: Jenny Bradshaw. „Test-takers’ reactions to a placement test“. *Language Testing*, 7(1), 13–30.
- Вол и сар. 1994: Dianne Wall, Caroline Clapham, Charles Alderson. *Evaluating a placement test*. *Language Testing*, 11(3), 321–344.

- Здравковић и сар. 2012: Смиља Здравковић, Љубица Живанић, Бранимир Путник. *Српски за сѝранце 2: Више од речи*, Београд: Институт за стране језике.
- ЗЕО 2013: Common European Framework of Reference. Strasbourg: Council of Europe.
- Зечевић 2013: Снежана Зечевић. „Прошлост, садашњост и будућност енглеског језика као глобалног језика савременог друштва“. *Башићина*, 35, 15-24.
- Јанковић 2016: Наташа Јанковић. *Вредновање језичких знања и способноста у настави енглеског језика* (докторска дисертација). Београд: Филолошки факултет.
- Каминг 2007: Alister Cumming. „New Directions in Testing English Language Proficiency for University Entrance“. In: Cummins J., Davison C. (eds) *International Handbook of English Language Teaching*. Springer International Handbooks of Education, vol 15. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-0-387-46301-8_34
- Кончаревић 2004: Ксенија Кончаревић. *Савремена наштава руског језика*. Београд: Славистичко друштво Србије.
- Кулић, Савковић 2019: Данијела Г. Кулић, Катарина Н. Савковић. „Употреба Јутјуба у настави енглеског језика на средњошколском нивоу“. *Башићина*, 49, 129-143.
- Милићевић Добромиров, Новковић Аџанић 2016: Наташа Милићевић Добромиров, Биљана Новковић Аџанић. *Сујер српски – високи ниво*. Нови Сад: Азбукум.
- Михајловић 2019: Милица Михајловић. „Лексикологија у наставним плановима и програмима и школским уџбеницима“. *Башићина*, 47, 85-102.
- Новаковић 2018: Александар Новаковић. „Дидактичко-методичка обликованост радне свеске за учење српског и енглеског језика као страног – контрастивни приступ“. *Годишњак за српски језик*, бр. 16, XXIX, 75-94.
- Пол и сар. 1987: Meara Paul, Jones Glyn. „Vocabulary Size as a Placement Indicator“. In: Grunwell, Pamela, Ed. *Applied Linguistics in Society. Papers from the Annual Meeting of the British Association for Applied Linguistics* (20th, Nottingham, England, United Kingdom, September 1987. *British Studies in Applied Linguistics*, 3, 80-87.
- Селимовић-Момчиловић, Живанић 2012: Маша Селимовић-Момчиловић, Љубица Живанић. *Српски језик за сѝранце – њочейни курс*. Београд: Институт за стране језике.
- Талијанте 2009: Christine Tagliante. *Evaluacija i Zajednički evropski okvir*. Beograd: CLE International, Data status.
- УПТО 2011: Manual for Language Test Development and Examining. Strasbourg: Council of Europe.
- Фулшер 1999: Glenn Fulcher. „Computerizing an English language placement test“. *ELT Journal*, Volume 53, Issue 4, October 1999, 289–299.
- Шоами 1993: Elana Shohamy. *The power of tests: The impact of language tests on teaching and learning*. Washington, DC: The National Foreign Language Center.
- ЦЕФР: Council of Europe, *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, Cambridge: Cambridge University Press. Доступно на: <https://rm.coe.int/16802fc1bf>.

Aleksandar M. Novaković

Nikola M. Tatar

PLACEMENT TESTS IN THE PROCESS OF TEACHING SERBIAN
AS A SECOND LANGUAGE

SUMMARY

The subject of this paper is to examine theoretical demands and probable practical solutions within the development of online placement tests for both teaching and learning Serbian as a second language. Placement tests are used in the practice of teaching a foreign language in order to determine the level of language with the aim of forming homogenous groups, and these tests, in addition, do not necessarily have to be standardised. The development of modern information-communication technologies has set new challenges for the insufficiently developed practice of teaching Serbian as a second language. Among all those challenges, the one that stands out is the development of online tests for determining the level of one's knowledge of the Serbian language. Accordingly, the main aim is to create an interactive test called *Test Your Serbian*, and it has shown, during its initial testing phase, an impressive degree of accuracy (100%) in determining the level of the Serbian language (as a second language).

Key words: placement tests, Serbian as a Foreign Language, online tests.